

IK,
CALVIJN

SOPHIE KASSIES

IK, CALVIJN

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #63
© 2009, Sophie Kassies
Eerste druk 2010

ISBN 978-94-6076-063-1
NUR 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of
verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming
van de auteur en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any
way without written permission from the author
and De Nieuwe Toneelbibliotheek

Redactie

Alexandra Koch

Ditte Pelgrom

Sandra Tromp Meesters

Typografie en zetwerk

Connie Nijman

Printwerk

Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl

DNTB Keizersgracht 741, 1017 DZ Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

DE NIEUWE
TONEELBIBLIOTHEEK

Spelers:

zanger

acteur

ZANGER Waar ben je gebleven,
tuin der lusten,
paradijs?

ACTEUR Ieder van u zou hier net zo goed
kunnen staan als ik. Ik ben ongeschikt voor
deze taak.

De schaamte die ik op mij voel drukken
maakt het mij bijna onmogelijk te spreken,
uw belangstelling te vragen, het te doen
voorkomen of ik uw aandacht waard ben.

Aan de andere kant: hier te staan,
in het licht, uw blik op mij gericht te weten,
te weten dat u verwachtingen koestert, van
welke aard ook, mijn natuurlijke aandrang
bij u in de smaak te vallen, mijn angst u
teleur te stellen – dat alles geeft voedsel aan
een verwatenheid die ik afwijs, maar die zich
onstuitbaar van mij meester maakt, omdat
ik een mens ben als u.

U denkt wellicht dat ik koketteer.
Met afgrijzen erken ik, dat dat mogelijk is.
Ik kan het u niet zeggen. Het hart bezit
diepe, verraderlijke verborgenheden. Mijn
oordeel over mijzelf is ontoereikend.
Uw oordeel over mij doet echter in ontoerei-
kendheid niet voor het mijne onder.

U denkt wellicht, dat ik hier om den brode sta.
Dat is juist. Maar dat maakt mij niet minder
of meer geschikt voor deze taak dan een van
u zou zijn.

Misschien ook denkt u dat ik komedie speel.
Dat is zeker het geval, in zoverre wij allen,
zodra we een ander onder ogen komen,
komedie spelen. Wij weten immers zelf wat
onze ware aard is en het spreekt voor zich,
dat wij die verborgen trachten te houden. Zo
zijn onze dagen van 's ochtends vroeg tot 's
avonds laat vervuld van potsenmakerij.
Alleen in eenzaamheid laten wij ons masker
zakken en staan naakt voor de spiegel.
Dat ik komedie speel is echter zeker niet het
geval, waar het gaat om de waarheid van wat
ik u zal zeggen.
Het is omwille van de waarheid dat ik dit juk
opneem.
Het is omwille van de waarheid dat ik mijn
onvermogen, mijn angst en mijn weerzin zal
proberen te overwinnen.

Want wie ogen heeft, ziet dat meer dan één zee
van kwaad de aarde heeft overstroomd, dat vele
gevaarlijke, dodelijke ziekten de wereld hebben
aangetast, dat alles naar de ondergang snelt.*
Men kan niet anders, dan aan het gehele
menschdom wanhopen.
Om zulke grote boosheden te keren en er
met kracht tegenin te gaan moeten wij
klaarheid brengen in onze kennis en ons

geloof vast verankeren in deze kennis.
Dit is alleen mogelijk als wij inzien
hoeveel van wat wij voor waar houden
niet meer is dan ijdel verzinzel.

ZANGER Ach, troost mij toch!

ACTEUR Wij moeten immers niet voor waar
houden wat de gewoonte ons dicteert. Waar
is datgene, wat wij door eigen onderzoek
kunnen vaststellen. Degenen die u daarvan
af willen houden door u angst aan te jagen,
dienen slechts hun eigen belang. Macht en
geldelijk gewin is hun liever dan de waar-
heid, al beweren zij het tegendeel. Uw heil is
het laatste wat hen bezighoudt.

Lijst van zaken die wij zullen onderzoeken:
Waarom onze enige zekerheid het geloof is.
Waarom de mens naar lichaam en naar geest
niets anders is dan drek.
Waarom wat wij goed bedoelen ons ontglipt
als een stuk zeep in het bad.
Hoe wij onze blik moeten richten op de
waarheid.
Waar de waarheid zich bevindt.
Hoe de waarheid ons ontglipt als een stuk
zeep in het bad.
Hoe het kan, dat het hart soms opspringt van
onstuimige blijdschap, zonder dat wij weten
waarom.

*dit fragment is ontleend aan *Calvijs Instituut*
van 1536 in de vertaling van Dr. W. van 't Spijker.

Waarom bepaalde gedachten verboden zijn.
Hoe onmatigheid ons bederft.
Hoe wat men gedacht of gedaan heeft eeuwig is.

De voosheid van berouw.
Hoe wat wij doen of denken van nul en generlei belang of waarde is.
Dat onze tranen aan niemand dan onszelf gewijd zijn.
Dat wij naakt in de eeuwigheid staan.
Waarom alle menselijke uiting verdorven is.
Inzonderheid: waarom de taal van binnenuit is verrot.

zwijgt

ZANGER Hoort! De adem door uw neusgat
Hoort! Het kloppen van uw hart
en het doorslikken van speeksel
en het ruisen van uw bloed.
Hoort! Het ritselen van haren,
het geluid van huid op huid
en het knakken van gewrichten,
en een knorrend ingewand.

Daar zijn warmtes van een lichaam,
tal van geuren om u heen
Daar zijn allerlei humeuren,
constituties dicht opeen
Daar zijn cellen aan het delen
en gestorven wordt er – almaar door
en in trillingen gedragen
dringt mijn stem zich in uw oor.

O, dierbaar vel waarin ik woon
mijn tent op deze aarde
verwelkom toch wat u omringt
en sla uw voorhang op.

ACTEUR Welke gedachten verboden zijn.
Waarom wij woekeren met spitsvondigheden
waar de waarheid eenvoudig is.
Waarom zwijgen en onthouding beter zijn
dan spreken en handelen.
Hoe wij, ondanks de last die wij torsen en
die ons in de aarde terneerdrukt, kunnen
leven.

De mens is omsingeld door de dood. En niet
alleen belaagt de dood ons van alle kanten,
van binnenuit worden wij evenzeer bedreigd.
In ons lichaam ligt het sterven besloten.
Niet uitsluitend, omdat het verouderd, maar
ook omdat het de kiemen van talloze ziekten
in zich draagt. Sommige zijn weliswaar van
voorbijgaande aard, maar elke ziekte is een
boodschapper van de dood, die ons de
broosheid van ons bestaan toont. Zodra wij
ziek zijn herinneren we ons, dat we steeds
met één voet geheven moeten staan, klaar
voor het ogenblik dat we uit het leven
worden weggenomen.

En rondom ons: waarheen wij de blik maar
wenden, wij worden belegerd door gevaren.
In ons huis kunnen we door brand om het
leven komen of in het bad bevangen raken

en verdrinken. In de keuken bedreigen ons kokend vet en scherp tafelgerei. Wanneer we misstappen op de trap, kan de val ons fataal worden. Zelfs wanneer wij rustig liggen te slapen kan verstikking ons treffen.

Begeven we ons op straat, dan lopen we het risico onder de voet gelopen of doodgereden te worden. Waait het, dan zijn er evenzoveel gevaren als er pannen op de daken en takken aan de bomen zijn. In het open veld treft ons de bliksem. Wanneer we op reis gaan, zijn we ons leven niet zeker, daar we niet weten of de vreemden die wij ontmoeten het goed met ons voor hebben. Stappen we in een boot, dan is er slechts één pas tussen ons en de dood. Kiezen we het luchtruim, dan lopen we de kans neer te storten.

Tenslotte hoeven wij alleen nog maar te denken aan de overstromingen en droogten die aarde en mens bedreigen om te beseffen dat ons leven niet meer is dan een zwak flakkerend vlammetje, voortdurend op het punt om uitgeblazen te worden.

Zo leeft de mens te midden van een grote duisternis. Zijn hart is beklemd, zijn gedachten omfloerst, hij leeft maar half. Het spreekt vanzelf, dat hem dit pijnigt. Zoals een hongerlijder gepijnigd wordt door de aanblik van voedsel dat buiten zijn bereik is, zo wordt de mens gefolterd door zijn kennis van eeuwigheid en onsterfelijkheid. Maar in plaats van heel zijn wezen te

wenden naar het licht – zoals zelfs de eenvoudigste, zielloze grasspriet doet – en te vertrouwen op het goede, slaat hij op de vlucht en zoekt zijn heil in nog groter duisternis, die hij, in zijn verstoktheid, voor licht aanziet.

ZANGER Ik wandel wel met u,
maar wandelt u met mij?

ACTEUR In plaats van onze blik te richten op wat belangrijk is, zoeken wij verstrooiing. Alles wat ons afleiding biedt, grijpen we met beide handen aan, om maar niet te hoeven zien hoe wij er in werkelijkheid aan toe zijn. Stilte is ons onverdraaglijk, omdat we in de stilte onszelf wel onder ogen moeten komen. Verblijf op het platteland of in de vrije natuur is velen onaangenaam, omdat wij oog in oog met de schepping eens te meer onze verdorvenheid gewaarworden.

Liever wonen we daarom met menigten bijeengepakt in de steden. Dag aan dag trekken we brassend door de straten en over de pleinen. Dronken van zelfzucht, blind en doof, zoeken wij het gezelschap van andere narren en kreupelgeesten, in de hoop tussen hen niet op te vallen.

ZANGER Wie zal mij het goede lonen?
Waarom afzien van het kwaad?

ACTEUR Maar al te graag meten wij ons aan
elkaar en gaan, gerustgesteld door ander-
mans tekortkomingen, voort op onze
heillose weg.
Wij overeten ons, om de kwetsbaarheid van
ons lichaam met vlees te maskeren.
We dompelen ons onder in een roes, opge-
wekt hetzij door wijn, hetzij door onbeheerst
vertier, zoals wilde muziek en pompeuze
schouwspelen vol geilheid en hoerij.
Overmatig hechten wij aan bezit, waarvan
wij onophoudelijk meer en meer vergaren,
omdat wij in de dwaling verkeren, dat wij
ons daarmee vaster in de aarde zouden
kunnen verankeren.
De meest ongeremde aandriften volgen we,
in een vruchteloze poging een gevoel van
vervulling op te wekken.
Jongeren wedijveren onderling in gevaarlijk
tijdverdrijf.
Ouden van dagen beginnen een tweede
jeugd. Geen middel laten zij onbeproefd om
althans de schijn op te houden van onver-
minderde levenslust. Men zou verwachten
dat zij, die in hun lange bestaan al zoveel
ellende hebben aanschouwd, er naar uitzien
de ogen voorgoed te sluiten. Maar integen-
deel houden zij uit alle macht aan het leven
vast.

Waar het maar kan, trachten we een feest-
stemming tot stand te brengen, tot op het
gemak aan toe.
Zelfs wanneer we rouwen om het verlies van
een geliefde brengen we versieringen aan,
laten muziek spelen en doen ons tegoed aan
lekkernijen.
Alles hebben we ervoor over om maar geen
acht te hoeven slaan op de naakte waarheid,
die ons echter, wat wij ook doen, ieder
ogenblik van de dag en van de nacht achter-
volgt.

ZANGER & ACTEUR Ach, troost mij toch.

ACTEUR Laten we onze toestand in ogen-
schouw nemen.
We hoeven niet ver te gaan. Integendeel: het
is voldoende als ieder zijn onderzoek op
zichzelf richt. Wie in ernst zichzelf beziet,
vindt immers dadelijk verdorvenheid en
kwaadaardigheid.
Wie in ernst kijkt, zou zijn eigen rechter
kunnen zijn. Maar omdat de mens, zoals
we zagen, voortdurend bezig is zijn gebre-
ken te verbergen en te bedekken, is hij
daartoe niet in staat. Hij is verblind door
eigenliefde. In zijn verwaandheid dicht hij
zichzelf allerlei deugden toe. Hij denkt zelfs,
dat deze zelfverzonnen kwaliteiten opwegen
tegen zijn fouten en ziet niet eens, hoe die

huichelarij hem nog gebrekkiger maakt, alsof hij met vuil en drek zijn zweren en smetten tracht te verhullen.

Zo draaien wij en bedriegen onszelf en anderen, omdat wij de pijn van onze onvolmaaktheid niet kunnen verdragen. Als een brandijzer dat ons het vlees schroeit, zo kwelt ons ons geweten.

Zouden wij niet geweten hebben van volmaaktheid, dan leefden wij zorgeloos en in onschuld. Doch ieder van ons draagt deze kennis in zich, ieder van ons is de herinnering ingeprent hoe wij oorspronkelijk geschapen zijn en evenzo is ons in het hart gekerfd hoe wij onze zuiverheid verkwanseld en voorgoed verloren hebben.

's Nachts, als we alleen zijn, als het stil is en donker, ja, dan zien wij soms zelf in hoe we eraan toe zijn. Dan kijken we als het ware in een spiegel en zien hoe we ons bevuild hebben, zozeer dat er geen plekje aan ons is dat schoon is gebleven. Onze geest heeft geen licht nodig om scherp te zien. Helder komt ons voor ogen hoe leugenachtig en vals we zijn.

Wat ik verzuimd heb.

Over wie ik kwaadgesproken heb.

Wie ik hartelijk bejegend heb, terwijl ik hem elders zwart maakte.

Wanneer ik trouweloos was.

Wat voor onwaarheid ik heb gesproken.

Wanneer ik mij beter heb voorgedaan dan ik ben.

Wanneer ik mij minder heb voorgedaan dan ik ben, opdat men daarop des te meer vermeld zou staan van mijn voortreffelijkheid.

Wat voor uitvluchten ik heb verzonnen.

Welke blamages ik verborgen houd.

Wie ik gekweld heb.

Wie ik vernederd heb.

Wie ik vernederd heb in gezelschap om zo zelf hoger gewaardeerd te worden.

Hoe ik al deze dingen heb gedaan en de oorzaak ervan aan anderen heb geweten.

Hoe ik deze dingen heb gedaan en de oorzaak ervan aan God heb geweten.

Hoe ik mijn schaamte verberg in plaats van op mijn knieën door het stof te kruipen.

Hoe ik halsstarrig en onverbeterlijk ben.

Dat mijn enige troost eruit bestaat, dat anderen niet veel beter kunnen zijn dan ik.

Dat mijn geest, zodra ik tot de klare gevolgtrekking gekomen ben dat ik nietswaardig ben, opstaat en met ongerijmde argumenten aantoonst dat ik beter ben dan menigeen.

Dat het zelfs in mij opkomt dat ik uitverkoren ben.

Dat ik mij schaam voor zulke hovaardij en weet dat deze schaamte te laat komt en wroeging nutteloos is.

Dat werkelijk uit iedere gedachte de verdorvenheid opnieuw en sterker blijkt.

Zo is het dus gesteld, dat wanneer wij in het reine proberen te komen, alleen maar duidelijker wordt, hoe onrein en besmet we zijn.

ZANGER Met mest gevoed gewas,
dat een heel seizoen te velde stond,
blootgesteld aan wind en regen,
aan gedierte, stof en stront,
ik stop u in mijn mond.

Gij, spijs op mijn tong,
die verzadiging en vreugde brengt,
keert al weer tot as en aarde,
met mijn sappen aangelengd
tot nieuwe mest gemengd.

ACTEUR Tegenwoordig zijn er ook, die hun fouten en gebreken schaamteloos uitventen. Geen detail laten zij onvermeld. Hoewel het toch gaat om zaken die het daglicht nauwelijks velen, zoeken zij een zo groot mogelijk publiek. Zo paraderen ze als het ware naakt door de straten en ze zijn pas tevreden, wanneer ze overal met naam en toenaam over de tong gaan. Ze verkeren in de veronderstelling, dat ieder ander net zo gebrekkig is als zij zijn. Dit is juist. Maar zij stapelen bovenop al hun fouten ook nog de zonde van de toegeeflijkheid. En terwijl zij uitroepen dat ze zich schamen, zijn ze in werkelijkheid tevreden met zichzelf en niet van plan hun leven te beteren.

U vindt mij onmenselijk.
Denkt u soms dat er zand uit mijn ogen
komt als ik huil?

Denkt u soms dat mijn huid gepantserd is
als van een insect?

Denkt u dat ik de hitte niet ken die in de
lendenen opsteekt?

In dat geval vergist u zich.

Maar ik onderzoek mijzelf. Ik oordeel op
grond van mijn waarneming. Ik spreek recht
over mijzelf. En omdat ik weet, dat er geen
verschil is tussen u en mij, spreek ik recht
over u.

Dat is u onaangenaam. U draait het liever om:
omdat er geen onderscheid is tussen mij en u,
meent u dat ik niet over u mag oordelen.

U vindt mij streng.

Inhumaan. 'Iedereen wil immers af en toe
plezier maken,' werpt u mij tegen. 'Iedereen
wil zich nu en dan overgeven aan zijn lust.

Dat is niet meer dan menselijk.'

Ik oordeel anders.

Menselijk zou zijn, te denken aan diegenen
die door ziekte, armoede of gebrek getroffen
zijn. Aan hen die gekrenkt en geknecht
worden. Aan de gevangenen en gefolterden.
Ook uit uw naam worden deze misdaden
gepleegd. En terwijl de gekwelde in zijn
wanhoop tot God roept, lalt u met de meute
mee in dit grote carnaval. U zoekt het vertier
om het lot van anderen niet te hoeven zien.
Maar zo is het woord van Prediker: Het is
beter te gaan naar een huis van rouw, dan
naar een huis van feestgelag; want dat is het
einde van ieder mens en de levende neme
het zich ter harte.*

ZANGER Wie te danken, wie te vloeken?
Waar zend ik mijn beden heen?

ACTEUR Het is moeilijk voorstelbaar, dat wij hier toevallig bij elkaar zijn gewaaid, als stof in de hoek van een kamer. Want kijken wij naar wat ons omringt, dan zien we dat niets aan het toeval is overgelaten.

Hoe onvoorstelbaar is, om maar één voorbeeld te noemen, de schitterende orde die wij in de sterrenhemel gewaarworden? Geen mens heeft ooit iets gemaakt dat in schoonheid ook maar in de buurt komt van de heerlijkheid van het heelal. Sommige hemellichamen hebben er een eigen, vaste plaats, anderen beschrijven een vrijere baan, maar zonder uit de hun toegemeten ruimte weg te dwalen. En deze bewegingen zijn zo ingericht en op elkaar afgesteld, dat daarmee de dagen en nachten, de weken en de maanden, de jaren en de seizoenen worden afgemeten, zelfs met zo'n verfijning, dat in de zomer de dagen lang zijn, maar 's winters, als het koud is, de nachten langer zijn. En de wenteling van dit raderwerk wordt eeuw na eeuw gaande gehouden en op de juiste wijze bestuurd. Geen uurwerk zou dit kunnen evenaren, want dat wat door mensenhand tot stand komt, is aan bederf onderhevig.

Daarom is het dat wij met huiver en ontzag opkijken naar het uitspannel en ons soms

zelfs de tranen in de ogen schieten in het besef van die grootsheid.

ZANGER Lucht die mij laat zingen
kom binnen in mijn mond
stroom in fijne rimpelingen
langs mijn natte tong
Klim op langs het hoog gewelf
van mijn gehemelte
en verras de roze, weke huid,
wachter van de keel.

Daal af in mijn longen
en meng u in het bloed
breng tot in mijn kleinste cellen
moleculen rond
Neem mijn dampen in u op
vervoer mijn waseming
passeer opnieuw de weke huid
en waai de wereld in.

ACTEUR Maar ook hier op aarde slaat ons soms met kracht de schoonheid van de schepping.

Dat je een straathoek om gaat en ineens overstroomd wordt door zonnestralen. Een omhelzing van licht en warmte die een jubel opwekt in het hart.

ZANGER Wie zou niet rusten in uw hand?

ACTEUR Of: dat je naar huis loopt, nadat je de avond met vrienden hebt doorgebracht, de smaak van het gesprek nog in je mond. Hoe de woorden van ieders lippen huppelden, hoe de gedachte van de een zijn voltooiing vond in de gedachte van de ander, hoe gretig de gezamenlijke gevolgtrekkingen omarmd werden.

ZANGER Wie zou niet rusten in uw hand?

ACTEUR Of: dat je een bergpas overgegaan bent en het uitzicht over het dal zich aan je ontvouwt.

Of: dat je ontwaakt naast degene met wie je de vreugde van het lichaam hebt gedeeld.

ZANGER Wie zou niet rusten in uw hand?

ACTEUR Dit is de onstuimige blijdschap die nu en dan plots omhoog schuimt in ons gemoed. Wij lijken op te springen uit het slijk, onze borst opent zich, met een diepe ademteug nemen wij het leven in ons op, omdat wij ons zelf opgenomen weten in een schitterend bestel.

Weldra mengt zich smart door deze gewaarwording, wanneer ons de vergankelijkheid te binnen schiet en onze vervreemding van wat

ooit heel en een was. Wij herinneren ons wie en wat wij zijn. Wij nemen de last weer op en vervolgen onze weg, doch met meer moed dan tevoren, nu de schoonheid van de schepping ons opnieuw onder ogen is gebracht. Want zo schrijft Paulus: Gij, vaders, tergt uw kinderen niet, opdat zij niet moedeloos worden.*

ZANGER Ontrimpel u, mijn roede,
richt u kloppend op.
Zoek de schede die u wacht
en doop u in haar vocht.
Zij spant zich
zacht maar krachtig
om u, mijn rijzig lid.
Dring door tot in haar diepte
en keer daar keer op keer.

Omvang mij, mijn geliefde,
gelijk ik u omvang
Zweet vermengt op onze huid
wij worden tot één vlee
Jouw zoute nat, mijn zoete zaad
vloeien in elkaar:
de aanvang van een leven,
het wiegje van de dood.

ACTEUR Het is verbazend met wat voor precisie de lucht, bomen, rotsen, besneeuwde bergtoppen, ja, zelfs de nietigste plantjes

langs de kant weerspiegeld worden in een kalm, rimpelloos bergmeer.

Zodra wij echter een steen in het water gooien of met een stok het oppervlak beroeren, breekt de spiegel en gaat het scherpe beeld verloren. Tot het water opnieuw tot rust is gekomen, kijken we naar een mengelmoes van kleuren en vegen, alles door elkaar, zonder enige orde of betekenis.

In zijn geest draagt ieder van ons eenzelfde klare, heldere spiegel met zich mee. Als we het oppervlak daarvan tot rust laten komen, als we ons van de drukte van alledag afwenden, als we niet langer toestaan dat we in beroering geraken door zaken die onze aandacht niet waard zijn, dan weerkaatst daarin de zuivere waarheid. Zo weet ieder van ons, zonder dat hij bij een ander te rade hoeft te gaan, hoe de dingen in werkelijkheid zijn.

Wij weten bijvoorbeeld heel goed wat 'wit' is. Niet omdat wij wit in de wereld om ons heen zien – want in tegenstelling tot wat velen menen, is dat zelden het geval – doch omdat de spiegel in onze geest ons wit in zijn waarlijke, zuivere witheid kan tonen. Immers: het wit dat wij in de wereld om ons heen tegenkomen, heeft met zuiver wit even weinig uit te staan als het modderige water in een boerensloot met de heldere stroom die hoog in de bergen uit een rotsspleet welt.

Het wit van het hemd dat u draagt, heeft in de verste verte niet te maken met het wit dat uw geest kent. Hoe vaak, hoe zorgvuldig u het ook wast, het wordt nooit meer dan gebroken wit. Want er is geen garen, waarin zich niet een vezel van een andere kleur bevindt. Er is geen stof, waarin niet, door de werking van licht en schaduw, een kleurafwijking zichtbaar wordt. Om nog maar te zwijgen van het vuil dat zich onvermijdelijk en voorgoed hecht aan alles dat door mensenhand beroerd wordt.

Toch houdt u vol, dat u een wit hemd draagt.

Zo zien we aan dit – ogenschijnlijk onaanzienlijke – voorbeeld, hoe diep de neiging tot marchanderen in ons ingekankerd is. Wij weten heel goed wat zuiver en waar is, maar het is ons teveel moeite om steeds naar die waarheid terug te keren. Liever schipperen we maar wat, zonder dat we merken hoezeer wij hierdoor langzaam maar zeker verder bederven.

Zelfs al beseft ieder van ons, dat wat zuiver is, beter is dan wat niet zuiver is, toch zijn we er steeds als de kippen bij om het met onszelf op een akkoordje te gooien. Beetje bij beetje zakken wij zo in het moeras van de leugenachtigheid.

Dit wordt nog verergerd door ons spreken. Uit luiheid en gemakzucht zeggen wij: 'mijn witte hemd,' en wij weten dat wie ons hoort,

ons begrijpt, omdat hij reeds net zo bedorven is als wij zelf zijn.

Zo bezoedelen we voortdurend de zuivere begrippen in ons hart. Ons spraakgebruik verziekt ons klare inzicht en vervuult onze kennis der ware dingen. Wij mengen alles door elkaar, wij roeren wat zuiver was tot een troebel brouwsel en sluiten onze ogen voor de gevolgen. En wanneer iemand ons erop wijst, hoe miserabel we eraan toe zijn en dat wij ons op een hellend vlak bevinden, horen wij hem liever niet of vergoelijken onze handelwijze – schipperend en marchanderend zoals we gewend zijn van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat te doen.

En zoals uit één pit van rotting een hele voorraad besmet kan raken, zo verspreidt zich uit het compromis de dodelijke ziekte van halfzacht gesjacher: een nattende schimmel waartegen geen kruid gewassen is, en waardoor eerst onze eigen geest wordt aangetast, daarna de gemeenschap en tenslotte het gehele mensdom.

Als een drenkeling tegen de golven, zo vecht ik tegen mijn wanhoop. Hoe zou ik niet wanhopen waar het kwaad overal is en niemand zich er om bekommert?

ZANGER Wie
Wie
Wie

Door de gesproken tekst heen bouwt de zangtekst op van het enkele 'Wie' tot de zinnen: 'Wie heeft wie geschapen! Schiep ik u of schiep u mij!'

ACTEUR Waar willen ze nog meer geslagen worden? Het hele hoofd is ziek, het hele hart vol krankheid; van de voetzool af tot de schedel is er niets gaaf: wonden, striemen en verse kwetsuren, die niet uitgedrukt zijn noch verbonden noch met olie verzacht. Ons land is een woestenij, onze steden zijn met vuur verbrand* en nog volharden zij. Wat moet er gebeuren voor u tot inkeer komt? Blind blijft u voor uw eigen misdaden. Maar er is niemand die niet hoereert, steelt, ja, zelfs moordt. Hoe stellig u ook beweert dat uw handen schoon zijn, ik zeg u: 'Ook u kleeft bloed aan, want in uw naam maakt iemand anders zijn handen vuil.'

ZANGER Wie heeft wie heeft wie heeft wie...-

ACTEUR Op uw knieën, mens, het hoofd gebogen, stof op uw voorhoofd, modder op uw tong, voor het te laat is! Moet ik u op uw harde kop timmeren, opdat u eindelijk uw trots en hoogmoed varen laat? Moet ik u met de prikkel slaan zoals ik met een onwillige ezel zou doen?

ZANGER Wie heeft wie geschapen?

ACTEUR Verder en verder dwalen wij af van
het goede.

Weldra zullen wij zo vervreemd zijn, dat we
onze oorsprong vergeten.

Het ogenblik komt, dat straf uitblijft.

Het ogenblik komt, dat wij alleen achterge-
laten worden. Alleen in een redeloze,
rechteloze wereld, waar broers en zussen
elkaar verscheuren, waar moeders hun
boreling de borst onthouden, waar vaders de
naam van hun zoon vergeten.

Het ogenblik komt, dat wij niet meer weten
dat wij mensen zijn.

ZANGER Schiep ik u?

ACTEUR Nee: zover is het al!

Wij zijn alleen in de duisternis.

Wat wij doen, wat wij laten is om het even.

In rimpelloze onverschilligheid sterven wij.
Geslacht na geslacht wordt geboren en gaat
teloor.

Dat is het menselijk bedrijf,
dat het er niets toe doet,
wat wij vermogen,
wat wij aanrichten,
want het vergaat met ons.

ZANGER Wie heeft wie geschapen?

Schiep ik u of schiep u mij?

ACTEUR Waarom dan, vraag ik u, nog streven
of strijden? Getuigt het niet van meer
inzicht weg te dromen in zelfgenoegzaam-
heid?

Ja, beter is het de zoete, zachte genietingen
te smaken van rijkdom en comfort. Verwen
u zelf, u bent het waard, u hebt er recht op!
U moet immers getroost worden, zo onbe-
duidend, zo tijdelijk, zo nietig als u bent. Ja,
u moet getroost worden, want u huilt en
huilt, onbedaarlijk, als een zuigeling die aan
zijn lot is overgelaten.

Ik zie het.

U ziet het.

Hoe alles in de afgrond stort.

Hoe – holderdebolder – alles van waarde
teloor gaat, niets anders achterlatend dan
wat stofwolken, waardoorheen wij niesend
en hoestend en met tranende ogen onze weg
zoeken.

ZANGER Waar ben je gebleven,
tuin der lusten,
paradijs?

ACTEUR Ik kan het niet.

Ik ben te klein – te gering van gestalte, te
klein van geest, te teer van huid.
Op dit stukje aarde onder mijn voetzolen
besta ik.
Dat is mijn plaats in de wereld.
Hoe zou ik vanaf deze plek, niet meer dan
een paar duimen breed, het tij moeten keren?
Hoe?

Hoe bereik ik uw hart?
Zegt u het mij.
U ziet even goed als ik hoe het gesteld is.
Waarom keert u zich af?
Waarom sluit u de ogen?
Waarom slaat u de handen voor uw oren?
Waarom gaat u weg?

Met het zwaard, snijdend in uw vlees, bereik
ik uw hart.
Door uw kinderen te gijzelen.
Door uw ouders te doden.
Door uw vrienden te kwellen.
Door uw doodsangst aan te wakkeren op
elke straathoek en zelfs in uw huis.
Door u mijn aanwezigheid te laten voelen bij
elke schrede die u zet.
Zo bereik ik uw hart.

Enkele regels op bladzij 8 zijn letterlijk overgenomen van
Calvijn zelf. De passages over de nabijheid van de dood en
over de schoonheid van de kosmos zijn parafrases van
teksten van Calvijn. De overige tekst is van mijn hand en
kwam tot stand na veel lezen van en over Calvijn en door
inspirerende gesprekken met Mathieu Güthschmidt, Erik
Snel, Daan Manneke en Jos Thie (artistiek leider van DUS).
sk november 2009

ik, calvijn ging in première op 1 november
2009 in de Paardenkathedraal, Utrecht

spel: Mathieu Güthschmidt
zang: Joost Schouten
muziek: Daan Manneke
regie: Erik Snel

Tekst naar een idee van Mathieu Güthschmidt

ik, calvijn werd geschreven in opdracht van
De Utrechtse Spelen.

www.deutrechtsspelen.nl

Sophie Kassies (Amsterdam, 1958) studeerde af als regisseur aan de Theaterschool in Amsterdam. Ze schrijft toneel en muziektheater voor kinderen en volwassenen, vrijwel altijd in opdracht, en vaak in samenspraak met regisseur en acteurs. Regelmatige samenwerking ontwikkelde zich door de jaren heen met Flora Verbrugge (Jeugdtheater Sonnevank) en Johan Doesburg (Nationale Toneel).

Toneelwerk/muziektheater

A Christmas Carol – 2010

Woestijnwind – 2010

Tirza – 2009

ik, calvijn – 2009 – genomineerd voor de Taalunie
Toneelschrijfprijs 2010

Sneeuw witje/Schneewitte – 2008

De Graaf van Monte Cristo – 2006

Oroek – 2005

Elementaire deeltjes – 2005

Schaap – 2004 – genomineerd voor de Taalunie
Toneelschrijfprijs 2004

De Sneeuwkoningin – 2003

Hans en Grietje – 2001

Lasso – 1999

Tom Waits for her – 1998

Een fantastische symfonie – 1997

De doos van Pandora – 1995

Calamity Jane – 1993

Zinnerin – 1992

De publicatie van deze tekst is mogelijk gemaakt door
De Nederlandse Taalunie.

- # 63 Sophie Kassies
ik, calvijn
- # 62 Rob de Graaf
Freetown
- # 61 Pieter de Buysser
Het litteken lip
- # 60 Peer Wittenbols
Waakhondje
- # 59 Roel Adam
No Mans Land
- # 58 Marike op den Akker
Alles wat adem heeft
- # 57 Willem de Wolf
bazel / Basel (NL/DE)
- # 56 Willem de Wolf
Basel (DE)
- # 55 Willem de Wolf
bazel
- # 54 Joan Nederlof i.s.m. Lineke Rijxman
Verlichtinglight
- # 53 Joan Nederlof, Lineke Rijxman en Willem de Wolf
Hannah en Martin
- # 52 Joan Nederlof i.s.m. Lineke Rijxman
Inside Out
- # 51 Joan Nederlof
Quality Time
- # 50 Joan Nederlof
Mug Inn
- # 49 Frank Houtappels
Brak
- # 48 Maria Goos, n.a.v. gesprekken met Marcel Musters
Smoeder
- # 47 Gerardjan Rijnders
Answer me (NL/EN)
- # 46 Gerardjan Rijnders
Answer me (EN)
- # 45 Gerardjan Rijnders
Answer me
- # 44 Kris Cuppens
Lied
- # 43 Klaas Tindemans
Bulger
- # 42 Klaas Tindemans
Sleutelveld
- # 41 Bo Tarenskeen
1000 Zalen
- # 40 Magne van den Berg
De lange nasleep van een korte mededeling
- # 39 Marian Boyer
Het duiven-evenwicht / John West
- # 38 Tom Stoppard
Rosencrantz en Guildenstern zijn dood
- # 37 Adelheid Roosen
De Gesluiterde Monologen / Les Monoloques Voilés (NL/FR)
- # 36 Adelheid Roosen
Les Monoloques Voilés (FR)
- # 35 Adelheid Roosen
De Gesluiterde Monologen
- # 34 Ditte Pelgrom
Valoefeningen
- # 33 Anna Sophia Bonnema
The Ballad of Ricky and Ronny – a Pop Opera / Ricky and Ronny and Hundred Stars – a Sado Country Opera (EN)
- # 32 Rob de Graaf
Schuur / Strandgut (NL/DE)
- # 31 Rob de Graaf
Strandgut (DE)
- # 30 Rob de Graaf
Schuur
- # 29 Joost II Sickenga
Nexlach
- # 28 Eric de Vroedt
mightysociety1
- # 27 Jeroen van den Berg
Injury Time (EN)
- # 26 Arthur Schnitzler
Reigen

Kijk voor een volledig overzicht op:

www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

